

ДОКУМЕНТИ

ПОВСТАНСЬКА КРИЇВКА В С. ПІСТИНЬ КОСІВСЬКОГО РАЙОНУ: СПРОБА ІСТОРИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ

Петро ПЛІХТЯК

*Лісничий Косівського лісництва ДП “Кутське ЛП”,
вул. Січових Стрільців, 1, 78621, смт Яблунів, Косівський р-н,
Івано-Франківська обл., Україна
e-mail: kdlhlis@ukr.net
DOI gal.31.203-208*

У статті описується історія пошуків криївок УПА і збройного підпілля ОУНР на території села Пістинь Косівського району Івано-Франківської області, яка завершилася віднайденням бідона з повстанськими документами 1947–1951 рр. та побудовою на цьому місці туристично-пізнавального комплексу “Криївка-музей”.

Подається коротка характеристика й аналіз змісту виявлених матеріалів під ракурсом ролі й значення виявленого і реконструйованого в справі виховання підростаючого покоління та переосмислення світоглядних концепцій людей старшого віку, сформованих під впливом ворожої пропаганди.

Ключові слова: криївки УПА, реконструкція, пізнавальне і виховне значення документів підпілля.

Криївки, схрони та бункери Української Повстанської Армії (УПА) і Збройного підпілля революційної ОУН (далі – ОУН р) лише для непоінформованих у радянські часи вважалися не просто не вартими уваги, але й ідеологічно шкідливими. Спецслужби ж (НКВС–МДБ–КДБ), котрі були відповідальними за винищення борців за волю України у 40–50-х роках ХХ ст. в режимі “цілком таємно” старанно документували конструкції повстанських сховищ – описом, фотографуванням і, головне, їх графічним кресленням, до чого залучалися кваліфіковані картографи-топографи. У правдивості сказаного може переконатися кожен, взявши до рук 38-й том основної серії “Літопису УПА”¹. У короткий період відкритості московських архівів, у радянських спецслужб у першій половині 1990-х рр. було викуплено копії описів та креслень повстанських прихистків, котрі й лягли в основу цитованого видання.

Поза всяким сумнівом, ці описи і креслення спецслужби склали не з метою “популяризації досягнень” українського підпілля, а для ретельного вивчення і підготовки кадрів, готових у “всеозброєнні” включитися у боротьбу за політичні інтереси імперії на випадок повстань поневолених націй і народів за свободу й незалежність. За неперевіреними даними, досвід спорудження прихистків УПА Москва передавала “борцям з імперіалізмом” у різних країнах Індокитаю, зокрема В’єтнаму, разом зі щедрим потоком новітньої зброї, сподіваючись на побудову всесвітньої системи “країн соціалізму і комунізму”. Дати ствердну відповідь на цю тезу можна буде лише після того, як російські архіви стануть повністю відкритими і доступними для дослідників².

В Україні вперше вдалися до реконструкції бункера збройного підпілля на горі Березовачка у Надвірнянському районі, де в травні 1954 р. загинув командир ВО-4 “Говерла”, полковник Микола Твердохліб – “Грім”, причому це сталося, коли наша країна формально ще входила до складу СРСР³. Як і слід було очікувати, з приводу цих та інших заходів зі вшанування воїнів УПА та Збройного підпілля ОУНБ, у Росії піднявся істеричний галас – Україна,

¹ Петро Й. Потічний. Архітектура резистансу: криївки і бункри УПА в радянських документах. *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто ; Львів : Видавництво “Літопис УПА”, 2002. Т. 38. 430 с.

² Тунелі Ку-Чи у В’єтнамі – відчуй себе партизаном! URL: <http://travel-world.pp.ua/5061-tunel-ku-chi-u-vietnam-vdchuy-sebe-partizanom.html>.

³ Бункер полковника Грома URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Бункер_полковника_Грома.

мовляв, “героїзує фашистів”⁴. Така реакція наших недругів засвідчує лише одне: відновлення історичної пам’яті і вшанування борців за незалежність – єдино правильна постава громадянського суспільства з виховання патріотів, готових стати на захист рідної землі⁵. Це, зокрема, наглядно засвідчили події 2014 р. з анексії Криму та розв’язаною Москвою війною на Донбасі, яка триває ось уже п’ятий рік і завершення якої примарно очікувати найближчим часом.

Окрім документалізації повстанських бункерів і криївок, спецслужби СРСР ретельно “колекціонували” практично всі писемні матеріали підпілля: накази штабів, інформаційні звіти, комунікати, світлини, листівки та ін. Усе це зберігалось під грифом “цілком таємно” і використовувалося здебільшого “для внутрішніх потреб” і лише зрідка – у вигляді тенденційно вирваних з контексту фраз – для очорнювання учасників визвольної боротьби українського народу в численних пропагандистських публікаціях (газетних статтях, книгах і т. п., число яких за період 1946–1989 рр. оцінюється в декілька тисяч)!⁶.

У світлі вищесказаного стає зрозумілим, що віднайдення документів українського підпілля 1940–1950-х рр., котрі збереглися у сховках, передусім у повстанських бункерах і криївках, представляють особливий інтерес для об’єктивних історичних досліджень і мають значне пізнавально-виховне значення.

За роки державної незалежності знайдено чимало збірок повстанських документів різного плану, але досі опубліковано повністю лише так званий “Озернянський архів” (походить з Тернопільщини⁷) і повідомлень про те, що на місці віднайдення того чи іншого повстанського бідона з-під молока створено музей даного архіву в пресі не повідомлялося.

Восени 2014 р. на присілку Підбагна села Пістинь Косівського району Івано-Франківської області увагу лісників привернула дивна картина: розлогий бук “просів” майже на метр – ніби “провалився” під землю. Хоча буквально за кілька метрів від цього місця проходить ґрунтова дорога на сусідній Хімчин і важко було погодитися, що тут могла бути споруджена повстанська криївка. Врешті, навесні 2015 р. було заплановано провести на цьому місці розкопки. Таке рішення остаточно визріло після опитування місцевих старожилів, які згадали, що на початку 1950-х вони носили харчі, призначені повстанцям.

Ентузіасти розкопок окреслили від цього місця коло радіусом у 500 метрів і упевнилися – ділянка з “просілим” буком вписується у півколо території лісу, а друга його половина розташована на відкритому полі, причому більша його частина заболочена, де бункер чи криївку спорудити складно і недоцільно. Приступаючи до розкопок, ентузіасти не сподівалися, що їх чекатиме сенсаційна знахідка. Стало очевидно, що тут було заховано архів документів націоналістичного підпілля!

Про знахідку, у травні 2015 р., в селі Пістинь архіву українського націоналістичного підпілля оперативним повідомили численні ЗМІ⁸. І хоча бідон, витримавши випробування часом і не розгерметизувався, постала необхідність їх просушити і помістити в герметичні пакети, адже від контакту зі свіжим повітрям могло наступити руйнування окремих друкованих листків на цигарковому папері.

У зв’язку з такою непересічною знахідкою, громада села Пістинь, депутатський корпус і сільський голова одноставно прийняли рішення по можливості реконструювати первісний вигляд повстанського пристанища, перетворивши його на музей. Ідею підтримала Косівська районна рада і ДП “Кутське ЛП”, посприявши коштами та будівельними матеріалами. А вже в

⁴ Героїзація ОУН-УПА URL: <http://www.cis-emo.net/ru/category/geroizaciya-oun-upa>.

⁵ Федорак В. УПА в історико-культурних пам’ятках Івано-Франківщини. *Галичина*. 2013. Вип. 24. С. 351–356.

⁶ Масловський В. З ким і проти кого воювали українські націоналісти в роки Другої світової війни. Москва, 1999. 182 с.

⁷ Петро Й. Потічний (редактор). Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині 1946–1948, Книга 1. *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто ; Львів : Видавництво “Літопис УПА”, 2006. Т. 43. 1310 с.

⁸ Пістинський архів УПА. *Галичина*. 28.05.2015 р. URL: <http://www.galychyna.if.ua/publication/society/istorichnii-bidon>.

процесі реконструкції повстанської криївки, враховуючи зручне і легкодоступне її розташування, було вирішено створити довкола інфраструктуру відпочинкової зони з можливістю таборування молоді. Ця ідея була реалізована впродовж наступних чотирьох місяців. 14 жовтня 2015 р. у день свята Покрови Пресвятої Богородиці і Дня захисника Вітчизни за присутності великого здвигу народу, зокрема воїнів АТО та гостей з багатьох куточків України, комплекс під назвою “Криївка-музей” було урочисто відкрито і освячено. Про це, зокрема, широко повідомлялося у ЗМІ⁹. За три з половиною роки з часу відкриття, комплекс “Криївка-музей” у с. Пістинь відвідало вже декілька тисяч зацікавлених осіб як громадян нашої держави, так і закордонних гостей. Періодично тут відбуваються свята молоді, вшановуються пам’ятні дати української історії, відбуваються вишкільні табори допризовної військової підготовки учнів старших класів шкіл Косівського району та ін.

Особливістю комплексу “Криївка-музей” є наявність широкої текстово-ілюстративної інформації на водостійких банерах великого формату. Тим самим, відвідувачі мають можливість навіть за відсутності гіда-екскурсовода самостійно ознайомитися з історією появи комплексу та основними віхами становлення і функціонування УПА на території Косівського району.

У селі Пістинь, згідно з наявною інформацією, крім суто “побутових” криївок, де повстанці зимували і переховувалися під час масованих облав, функціонувала також криївка-зброярня, (там кваліфіковані майстри проводили технічне обслуговування й ремонтували стрілецьку зброю). Функціонувала також криївка-шпиталька. Місця їхньої локалізації було врешті встановлено і реконструйовано задля створення сільського туристичного маршруту “Шляхами бойової слави УПА” неподалік уже облаштованої інфраструктури “Криївки-музею”. Спорудження цих додаткових криївок (з відповідним текстово-ілюстративним супроводом на водостійких банерах) було приурочене до 75-річчя УПА й зрештою 15 жовтня 2017 р. урочисто відкрито і освячено¹⁰.

Додамо, що комплекс цих трьох реконструйованих криївок упродовж лише 10 місяців свого функціонування в режимі вільного доступу відвідали сотні зацікавлених, а в соціальних мережах гості активно обговорюють побачене.

Щодо документів, збережених у бідоні, то вони повністю оцифровані й доступні всім бажаючим та перебувають нині на стадії активного вивчення. Окремі з них вже проаналізовані й опубліковані в періодиці та збірнику нової серії “Літопису УПА”¹¹.

У бідоні, зокрема, знаходилися різнопланові документи – рукописні, написані на окремих листках і в шкільних зошитах, машинописи на звичайному та цигарковому папері, брошуровані вручну збірки тощо. Увагу привертають також три художні книги радянського видання – повість М. Горького “Мати” в перекладі на українську мову, збірка оповідань Миколи Далекого “Зустріч” та “Львівські оповідання” Антона Хижняка (всі книги надруковано впродовж 1947–1948 рр.). Характерно, що вони були загорнуті в окремий пакет з позначкою про необхідність збереження! Судячи з наявності у сховищі заголовної сторінки сатиричного журналу “Перець” за серпень 1951р., архів документів було сформовано взимку 1951–1952 рр. Деякі з документів, зокрема інформаційні звіти з відомостями про поточні події 1950–1951-х рр. були написані і надруковані на машинці ймовірно саме в цій криївці, але хто саме з повстанців перебував у криївці наразі достеменно невідомо.

Загальний обсяг рукописних і машинописних текстів Пістинського архіву становить 497 сторінок. Наявні документи без зазначення дати написані вірогідно упродовж 1947–1951 рр. Понад 40% усього масиву складають матеріали пропагандистського характеру – машинописні передруки аналітичних статей Марка Боеслава “За національну честь і гідність” (2 сторінки, дата не зазначена); Осипа Горнового “Наше ставлення до російського народу” (7 сторінок, датовано серпнем 1948 р.) і його ж “Підсумки успіхів нашої національно-визвольної боротьби” (12 сто-

⁹ На Прикарпатті запрацювала криївка-музей УПА. URL: <http://firtka.if.ua/?action=show&id=89229>.

¹⁰ У Пістині відкрили криївку-шпитальку. URL: <https://zbruc.eu/node/71883>.

¹¹ Коломийська округа ОУН: документи і матеріали 1945–1952. *Літопис УПА, нова серія*. Київ ; Торонто, 2015. Т. 25. С. 720–750.

рінок, березень 1949 р.); брошуровані збірочки без зазначення автора “Проблеми нашого визволення” (4 сторінки, дата документа не вказана); “Полковник Михайло Кричевський” (із серії “Слідами героїв”, 7 сторінок, 1948 р., автор не вказаний); “Характеристика польських відносин за лінією Керзона в Польщі” (4 сторінки, липень 1948 р., автор не вказаний); “Хто такі бандерівці і за що вони борються” (43 сторінки, 1948 р., автор не вказаний) – збірка передрукована на цигарковому папері. Остання книга – це текст відомої брошури Петра Федуні “Полтави”. – П. П.); “Вказівки батькам у вихованні дітей” (8 сторінок, датовані 1950 р., а в якості автора зазначено “Українські повстанці”).

Крім того, в архіві наявні також комунікати і листівки-звернення до місцевого населення, комуністів, комсомольців та тих, хто погодився таємно співпрацювати з чекістами для надання інформації про підпілля (останніх закликали розірвати злочинні зв'язки з каральними органами на шкоду українським інтересам і не ставати на шлях братовбивства).

Особливий інтерес не лише для дослідників-істориків, а й для пересічних громадян представляють інформаційні звіти підпілля – квартальні, піврічні та річні, де фіксувалися різноманітні події на цій території.

Так, зокрема, описує організацію колгоспу в с. Хімчин Косівського району Івано-Франківської області звіт, складений невідомим підпільником (підписаним псевдонімом “В-49”) у липні 1950 р. (машинописний текст цього документа знаходився в бідоні, названому “Пістинський архів”): “Організування колгоспу ім. Ковпака в с. Хімчин Косівського району. 12.1.1950 р. в с. Хімчин прибула ініціативна група по організації колгоспу в числі 80 чол. Ця група складалася з 30 чол. районної адміністрації та членів райпарткому і 50 бійців [військ] МГБ. Ця група поділилася на три частини і заквартирували на трьох присілках. Ці партійні бандити з [РО] МГБ та райпарткому відразу поділились по два-три чоловіки та почали ходити селом і змушувати людей підписувати заяви до колгоспу. Багато людей, щоб не підписати заяви, утікали в ліс та в сусідні села. Деякі селяни протиставились, тоді большевики почали вживати терор. До 17.2. вдалось змусити 190 господарств підписати заяви до колгоспу. За цей час були сильно побиті слідувачі селяни: Підлетейчук Марія ж. (жінка. – П. П.) Івана (незважаючи на те, що згадана жінка була в поважному стані, большевики сильно побили її в плечі, груди та живіт прикладами, внаслідок чого ця жінка скоро після побиття передчасно породила неживу дитину), Будзуляк Анна ж. Михайла, цю жінку большевики сильно побили і тримали 2 години босу і розібрану на морозі в снігу. Вдома в цієї жінки залишився трилітній синок самий в хаті, знайшов бритву і порізався, Прошук Михайло Марії був сильно побитий, під час побоїв йому відірвали вухо і сильно розбили ніс, Марчук Домінця ж. Івана літ 60, була сильно побита, де під час побоїв її викрутили руку, Марчук Марія д. (дочка. – П. П.) Івана була побита в сільраді до непритомності, після цього її залишено в одній кімнаті, а з нею залишився один партійний і коли вона опритомніла, цей партієць хотів її знасилувати, та вона почала кричати та оборонятися, на цей крик прийшов секр. первинної парторганізації с. Хімчин Том'юк Петро, тоді дівчину відпущено, заяви не підписала. Менших побоїв вживали до всіх селян, бо ніхто добровільно заяви не підписував. Дня 17.2. ця група виїхала до району Косів. Решту селян до колгоспу змушували працівники [РО] МГБ та різних підприємств. Вони вживали методу залякування, писали штрафи і т. п. До м. травня одержали 800 заяв і затвердили колгосп”.

Так, якщо вірити повстанським зошитам, утворювали колгосп “Перше травня” у с. Пістинь: “Від 24.3.1948 р. по 19.3.1950 р. проводилась організація колгоспу в цьому селі. При організації брала участь ініціативна група по організації колгоспу, яка час-від-часу перебувала в цьому селі. Керівниками цієї групи були: майор МГБ Гончаров, 3-й секр. [РК] партії Самойлов, уповноважений райкомпартії Суворов, зав. райземвідділу Шевченко, дир. наркомзагу Гордій Микола, голова сільради Козлан Василь. Час-від-часу з ними приїжджало з району від 10 до 150 чол., які допомагали в організуванні колгоспу. Під час організації колгоспу большевики вживали різних методів насильства та підступства. За цілий час організації колгоспу було побито дуже багато людей, однак під загрозою РВК цього нікому не говорили. Тяжко побиті були: Гасюк Юрко, Лаврук Параска ж. Василя (60 літ), Ганущак Евдокія ж. Івана, Атаманюк Марія, Гоянюк Микола, Лаврук Іван, Гринович Тадей, Бобик Ігнат і жінка Настя, Сенчук

Микола та його жінка, Гаврилків Степан і багато інших. Колгосп затверджено 1.5.1948 р., суцільну колективізацію проведено 19.3.1950 року”.

Варто, на наш погляд, прочитати у цьому звіті опис того, як і в яких розмірах із жителів Коломийського району стягувалася “добровільна державна позика”: “При кінці місяця квітня з району видано план держпозики на [19]50 рік. План позики на села району був виданий в такій сумі: 402 000 крб., але до цієї суми не вчисляється позика 5-х сіл тому, що не досягнуто відомостей. До стягання позики з району вийшла вся адміністрація, яка тільки знаходилася в районі. Вони старалися якнайскоріше стягнути позикку, щоб виконати і перевиконати план. Большевицькі виступники вживали до цього різного способу. Вони накладали на заможніших господарів більшу суму грошей, від вчителів забирали цілу місячну зарплату, деяким господарям закидали співпрацю з українськими революціонерами. За це брали від них стільки позики, скільки їм хотілось наложити. Для таких людей призначували від 500 до 1 500 крб. позики. Наведемо один факт: в с. Воскресінці оперпрацівник кап. Омелянов наказав уповноваженому по позиці в цьому селі, від двох селян села, без огляду на їх матеріальний стан, стягнути по 750 крб. держпозики. В такий спосіб їм вдалося стягнути держпозикку. Большевицька партія разом зі своїми виступниками старалася різними фондами держпозики і податками якнайбільш ограбити селянство”.

Десятиліттями радянська пропаганда описувала образ українського повстанця як бандита та неука, котрий ледве вмів читати і писати та якому була абсолютно чужа світова культура, література, театр і т. д. Про те, що українські вояки були всебічно розвиненими людьми свідчить унікальний документ з Пістинського архіву, який має заголовок “Програма вишколу провідних кадрів на зимовий період 1950–51 рр. (від членів окр. проводу до реф. р-нів)”.

На наш погляд, ця програма – гідний план навчання у нинішніх вузах на спеціальності політологія. Документ включає в себе чотири розділи і загалом 40 (!) тем для опрацювання. Назвемо найбільш промовисті: “Історія української літератури”, “Історія української культури”, “Історія дипломатії і міжнародне право”, “Англійська або німецька мова”, “Короткий курс історії ВКП /б/” (!), “Від соціалістичних гасел до побудови імперії”, “Про свободу преси в СССР” та ін. Закінчується “Програма” таким розпорядженням: “Кожний провідний член буде зобов’язаний навесні 1951-го р. здати іспит з повищих матеріалів. НОПи (Надрайонний осередок пропаганди. – П. П.) є відповідальними за забезпечення кожного провідного члена необхідними вишкільними матеріалами”. Автор документа захований під цифровим псевдом (цифронімом) “010” і поки-що нами не ідентифікований, а примірник з бідона був адресований також поки-що невідомому підпілнику “Чумаку” – очевидно до виконання.

Із цього промовистого документа випливає низка висновків, а саме: навіть через п’ять років перебування в умовах глибокого підпілля й загибелі значної частини керівного складу, інтелектуальний потенціал провідної верстви УПА–ОУН залишався надзвичайно високим і вона дбала про належне виховання підпілників; у лавах підпілля ще залишалися інтелектуальні кадри, здатні реалізувати програму вишколу й прийняти відповідні екзамени; таку масштабну програму могла скласти лише високоосвічена людина з інститутським дипломом, або така, що сягнула високого рівня знань методом поглибленої самоосвіти. Цей документ засвідчує, що УПА й ОУН окрім збройного опору окупації піклувалися про всебічний розвиток кожного повстанця, отож є вагомими докази такого: українське збройне підпілля 40–50-х років справді була армією інтелектуалів.

Уцілому, відвідини комплексу “Кривки-музею” і детальне ознайомлення з документами “Пістинського архіву” є важливим заходом історико-патріотичного виховання підрастаючого покоління, а також може прислужитися до переосмислення переконань осіб поважного віку, світоглядний алгоритм яких сформувався на неправдивих постулатах ворожої пропаганди минулого.

Пам’ять про героїчний чин воїнів УПА і Збройного підпілля ОУНр “працює” на утвердження в душах і серцях поваги до правдивого історичного минулого України, формування патріотичної самосвідомості громадян, що було, є і завжди буде першоосновою існування незалежної держави.

**INSURGENT KRYVKA IN THE PISTYN, KOSIV DISTRICT:
AN ATTEMPT OF HISTORICAL RECONSTRUCTION****Petro PLIHTSAK***Forester of Kosiv forestry, SE Kutsik LH,
Sichovyh Striltsiv St., 1, 78621, Yabluniv village, Kosiv district, Ivano-Frankivsk onlast, Ukraine*

The article describes the history of searches of the UIA and the Armed Forces of the OUNR in the territory of the village of Pistyn of the Kosiv district of Ivano-Frankivsk Oblast, which ended with the discovery of the actions with insurgent documents of 1947–1951 and the construction of the Kryivka-Museum in this place on the site of the tourist and cognitive complex. A brief description and analysis of the content of the detected materials is given under the angle of the role and significance of the identified and reconstructed in the upbringing of the younger generation and the rethinking of ideological concepts of older people, formed under the influence of false enemy propaganda.

Keywords: *UIA kryivka, reconstruction, cognitive and educational value of documents of the underground.*

REFERENCES

- Bunker polkovnyka Hroma. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Bunker_polkovnyka_Hroma.
Heroyzatsyia OUN-UPA. URL: <http://www.cis-emo.net/ru/category/geroizaciya-oun-upa>.
Kolomyis'ka okruha OUN: dokumenty i materialy 1945–1952. *Litopys UPA, nova seriia*. Kyiv ; Toronto, 2015. T. 25. S. 720–750. (in Ukrainian).
Maslovs'kyi V. Z kym i proty koho voiuvaly ukrains'ki natsionalisty v roky Druhoi svitovoi viyn. Moskva, 1999. 182 s. (in Ukrainian).
Na Prykarpatti zapratsiuvala kryivka-muzei UPA. URL: <http://firtka.if.ua/?action=show&id=89229>.
Petro Y. Potichnyi (redaktor). Borot'ba z agenturoyu: Protokoly dopytiv Sluzhby Bezpeky OUN v Ternopil'shchyni 1946–1948. Knyha 1. *Litopys Ukrains'koi Povstans'koi Armii*. Toronto ; L'viv : Vydavnytstvo "Litopys UPA", 2006. T. 43. 1310 s. (in Ukrainian).
Petro Y. Potichnyy. Arkhitektura rezystansu: kryivky i bunkry UPA v radians'kykh dokumentakh. *Litopys Ukrains'koi Povstans'koi Armii*. Toronto ; L'viv : Vydavnytstvo "Litopys UPA", 2002. T. 38. 430 s. (in Ukrainian).
Pistyns'kyi arkhiv UPA. *Halychyna*. 28.05.2015 r. URL: <http://www.galychyna.if.ua/publication/society/istorichnii-bidon>.
Tuneli Ku-Chy u V'yetnami – vidchuy sebe partyzansom! URL: <http://travel-world.pp.ua/5061-tunel-ku-chi-u-vyetnam-vidchuy-sebe-partyzansom.html>.
U Pistyni vidkryly kryivku-shpytal'ku. URL: <https://zbruc.eu/node/71883>.
Fedorak V. UPA v istoryko-kul'turnykh pam'yatkakh Ivano-Frankivshchyny. *Halychyna*. 2013. Vyp. 24. S. 351–356. (in Ukrainian).

Надійшла до редакції 27 11 2018 р.